

**КІТ,  
ЩО РЯТУВАВ КНИЖКИ**

Sosuke Natsukawa

# THE CAT WHO SAVED BOOKS

Light novel

PICADOR • LONDON • 2021

[Почитати опис, рецензію і купити можна на сайті nashformat.ua](https://nashformat.ua)

СОСУКЕ НАЦУКАВА

КІТ,  
ЩО РЯТУВАВ  
КНИЖКИ

Повість

*Переклала з англійської*

*Наталія Валецька*

«Наш Формат» · Київ · 2023

[Почитати опис, рецензію і купити можна на сайті nashformat.ua](https://nashformat.ua)

# ЗМІСТ

## *Пролог*

ЯК УСЕ ПОЧАЛОСЯ

· 7 ·

## *Розділ 1*

ПЕРШИЙ ЛАБІРИНТ: ТОЙ, ХТО УВ'ЯЗНЮЄ КНИЖКИ

· 15 ·

## *Розділ 2*

ДРУГИЙ ЛАБІРИНТ: ТОЙ, ХТО КАЛІЧИТЬ КНИЖКИ

· 49 ·

## *Розділ 3*

ТРЕТІЙ ЛАБІРИНТ: ПРОДАВЕЦЬ КНИЖОК

· 85 ·

## *Розділ 4*

ОСТАННІЙ ЛАБІРИНТ

· 121 ·

## *Епілог*

ЧИМ УСЕ ЗАКІНЧИЛОСЯ

· 159 ·



## ЯК УСЕ ПОЧАЛОСЯ

**Н**асамперед про найголовніше. Діда вже нема. Далі події розвиватимуться геть нечувано, але він знає, що цей факт — цілком реальний.

Такий же реальний, як і те, що сонце встає вранці, а його шлунок бурчить від голоду в обід. Він пробував заплющувати очі, затуляти вуха, вдавати, ніби нічого не знає, та дідо однаково не повернеться.

Рінтаро Нацукі стоїть тихий і принишклий перед цією жорстокою реальністю. Зовні Рінтаро спокійний і зібраний юнак. Але декому з присутніх на похороні видається моторошним. Якийсь надто він стриманий як на старшокласника, що несподівано втратив найближчого родича. Забившись у куток похоронної зали, Рінтаро прикипів очима до дідусевого портрета.

Насправді ніякий він, Рінтаро, не зібраний і не спокійний. Поняття смерті йому незнайоме, і він ніяк не може звести до купи смерть і свого діда — безтурботного чоловіка, який, здавалося, жив у іншому світі. Він не думав, що смерть колись прийде по дідуся, який смакував своїм простим, ледь не монотонним життям. Рінтаро дивиться, як той лежить і не дихає, й не почуває жодного зв'язку з усім цим, — так, ніби споглядає паскудно поставлену п'єсу.

Дідо, який лежить у білій труні, має цілком звичний вигляд, — ніби нічого й не сталося. Ніби будь-якої миті він може підвестися, пробурмотіти «Ну добре», запалити газовий обігрівач і запарити собі звичне горня чаю. Рінтаро би й бровою не повів, але цього не стається. Натомість старий знай лежить у труні із заплющеними очима й урочистим виразом обличчя.

Бубонять співці сутр, по одному-двоє підходять жалобники, час від часу висловлюючи співчуття Рінтаро.

Але про найголовніше: діда вже нема.

Реальність потроху пускає коріння в серці Рінтаро. Він нарешті спробує вичавити із себе два слова.

— Так не годиться, дідусю.

Але відповіді немає.



Рінтаро Нацукі був звичайним старшокласником. Малорослим, блідим, у товстих окулярах, небалакучим. Не було такого шкільного предмету, у якому він би досягнув небияких успіхів, та й спорт йому не дуже давався. Рінтаро був звичайнісіньким хлопцем.

Батьки розлучились, як він іще був немовлям. Мама померла, коли Рінтаро пішов у школу, тоді він і переїхав жити до діда. Відтоді вони мешкали вдвох. Для типового старшокласника такий життєвий уклад був дещо незвичним, а для Рінтаро то був буденний аспект нудного щоденного існування.

Але тепер помер і дідо, тож ситуація ускладнилася. Смерть прийшла геть несподівано.

Рінтарів дідусь прокидався рано, але того гіркого промерзлого зимового ранку він не прийшов на кухню, як зазвичай. Рінтаро здивувався і просунув голову у двері

тьмяної, встеленої татамі кімнатки, що слугувала дідові спальнею. Старий досі лежав на своєму диванчику, але вже не дихав. Не схоже було, щоб йому боліло — він більше скидався на скульптуру людини, що спить. На думку місцевого лікаря, помер він швидко, імовірно, від серцевого нападу.

— Він тихо покинув цей світ.

Якщо об'єднати ієрогліф, що означає «життя», з ієрогліфом «померти», вийде химерне слово зі значенням «відійти». Це слово шокувало Рінтаро найдужче — вразило недоречністю.

Лікар притьмом оцінив складні родинні обставини хлопця, і невдовзі на порозі вже стояла тітка з далекого міста.

Ця добросерда і нелінива жінка взяла на себе всі питання — від оформлення свідоцтва про смерть до організації похорону та решти формальностей. Спостерігаючи за нею, Рінтаро не забував прибирати сумного вигляду — попри настирливе відчуття, що все це не насправді. Та хай скільки Рінтаро крутив ці думки в голові, він ніяк не міг змусити себе сплакнути перед похоронним фотодіда. Йому це видавалося абсурдним, а ще брехливим. Він уявляв, як дід кривиться у труні й каже онукові припинити.

Зрештою, Рінтаро попрощався з дідом у повній тиші. Тепер у нього залишилися тільки стривожена тітка... і книжкова крамниця.

«Книги Нацукі» — це була крихітна книгаренька вживаних книжок, розташована в середмісті. Не аж така збиткова, щоби вважатися борговим зобов'язанням, але й не така прибуткова, щоб зійти за статок. Такий собі спадок.



— Гей, Нацукі, а в тебе тут класні книжки!

Чоловічий голос прозвучав з-за спини Рінтаро. Той не озирнувся.

— Справді? — спитав тільки, свердлячи очима полиці перед собою. Полиці простягалися від підлоги до стелі і вгиналися під вражаючою кількістю книжок.

Тут стояли Шекспір і Вордсворт, Дюма і Стендаль, Фолкнер і Гемінгвей, Голдінг... усіх не перелічити. На Рінтаро дивилися найвидатніші шедеври світу: величні, поважні томи. То були випробувані часом уживані книжки, що збереглися в непоганому стані — безсумнівно, завдяки дідовій любові й турботі.

Біля ніг Рінтаро світився жовтогарячим гасовий обігрівач, так само випробуваний часом, як і книжки, та хоч як він старався, книгарню продувало наскрізь. Проте Рінтаро знав: він тремтить не лише від холоду.

— То скільки за ці дві?

Рінтаро обернувся і скося зиркнув на простягнуті книжки.

— 3200 єн, — тихо відказав він.

— А твоя пам'ять гостра, як завше.

Покупцем виявився хлопчина з його школи, на рік старший від Рінтаро, що звався Рьота Акіба. Високий, стрункий, із доброзичливим виразом обличчя і спокійною впевненістю в собі, що викликали симпатію. Рьота вирізнявся не лише міцною статурою, загартованою багаторічними баскетбольними тренуваннями, а й одним із найгостріших умів своєї паралелі. Крім того, він був сином місцевого лікаря. Хлопець відвідував купу позакласних гуртків — одне слово, був цілковитою протилежністю Рінтаро.

— А ці вважай, що задурно.

Й Акіба виклав на стіл поруч із касовим апаратом іще п'ять-шість книжок. Цей майстер на всі руки був навдивовижу завзятим читачем — одним із постійних клієнтів «Книг Нацукі».

— Знаєш, ця книгарня дуже кльова.

— Дякую. Не поспішай, роздивляйся. Ми закриваємося, тому розпродуємо все.

З рівних інтонацій Рінтаро неможливо було визначити, серйозно він каже чи жартує.

Акіба помовчав якусь мить.

— Це, напевне, дуже непросто, — почав він обережно, — втратити дідуся.

А тоді стрімко перемкнув увагу на найближчу шафу і вдав, ніби переглядає її вміст.

— Здається, ніби ще вчора він сидів тут і читав, — продовжив він буденним тоном. — Усе сталося так раптово.

— Так, у мене схожі відчуття.

Рінтаро говорив так, ніби просто намагався бути ввічливим; навіть якщо він і мав подібні відчуття, то в його голосі не було й натяку на товариськість. Але Акібу це, схоже, не надто турбувало. Він обернувся і глянув на молодшого хлопця, який досі витріщався на книжкові полиці.

— Відколи він пішов, ти перестав ходити до школи. Це не прикольно. Усі хвилюються за тебе.

— Хто це «всі»? Гадки не маю, хто міг би мною перейматися.

— А, точно, у тебе ж немає друзів. Напевне, так простіше живеться. Але серйозно: твій дідусь, імовірно, страшенно хвилюється за тебе. Він так тривожиться, що його дух досі десь тут блукає. Як йому спочити в мирі? Він надто старий, щоб так його засмучувати.

Слова звучали різко, але в голосі Акіби вчувалася ніжність. Через прив'язаність до «Книг Нацукі» Акіба по-особливому ставився до цього малого і його відлюдькуватості: таких

називають хікікоморі\*. Навіть у школі він іноді перепиняв Рінтаро перекинутися двома словами. Тепер його турбота стала очевидною: Акіба зайшов у книгарню, щоб глянути, як хлопцю ведеться.

Він дивився на Рінтаро, але той і рота не розтулив. Урешті Акіба сам порушив тишу.

— То ти, напевне, переїжджатимеш?

— Схоже на те, — відповів Рінтаро, не відводячи погляду від полиць. — Житиму з тіткою.

— А де вона мешкає?

— Гадки не маю. До дідової смерті я її ні разу не бачив.

Голос Рінтаро звучав так рівно, що неможливо було здогадатися, що в нього на душі.

Акіба стенив плечима і кинув поглядом на книжки, які він поклав на касі.

— Саме тому ти й розпродуєш усе?

— Так.

— Шкода. Зібрання цієї книгарні унікальне. Зараз нечасто натрапиш на такі скарби, як зібрання творів Пруста у твердій палітурці. Я тут знайшов томи «Зачарованої душі» Ромена Роллана, які так довго шукав.

— Дідо був би щасливий це чути.

— Якби він був тут, це покращило б йому настрої! Знаєш, завдяки дружбі з тобою мені дісталася стільки класних книжок. А тепер ти переїжджаєш.

Такою прямою Акіба лише висловлював стривоженість. Рінтаро не знав, як правильно відповісти, тому просто втупився у стіну, перед якою височіла купа книжок. Ця букіністична книгарня досить добре трималася на плаву, продаючи книжки, які давно вийшли з моди і вже й не ви-

---

\* Японським словом «хікікоморі» називають осіб, зазвичай молодих чоловіків, які свідомо вирішили замкнутися від суспільства і нечасто виходять у люди. — Тут і далі прим. пер.

давалися. Похвала Акіби на її адресу прозвучала не лише з доброти до Рінтаро — у тих словах було багато правди.

— Коли переїжджаєш?

— Певно, десь за тиждень.

— Певно? Ти, як завжди, говориш розмито!

— Та це неважливо. У мене однаково немає вибору.

— Схоже, що ні.

Акіба знову стенив плечима і глянув на календар, що висів за касою.

— Наступного тижня Різдво. Це жесьть.

— Та мені байдуже до Різдва. На відміну від тебе, я не маю особливих планів.

— Дякую за нагадування. Авжеж, мій графік такий, що ніколи й угору глянути. Усе забите. Знаєш, котрогось року я б хотів спробувати не спати всю ніч, щоб на власні очі побачити Санта-Клауса.

Й Акіба розреготався, а от Рінтаро — ні.

— Та невже, — тихо відказав він.

Акіба скривився й зітхнув.

— Якщо ти переїжджаєш, нема чого й ходити до школи, та чи не хочеш попрощатися на хорошій ноті? У твоєму класі дехто за тебе вболіває.

Він поглянув на стосик роздруківок і зошитів на касі. Їх незадовго до цього принесла староста Рінтарового класу.

Звали її Сайо Юдзукі, вона жила неподалік. Сайо знала Рінтаро від початкової школи. То була сильна і прагматична дівчина, яка не особливо товаришувала з тишкoм-хікікомо-рі. Коли вона з'явилася у книгарні й побачила Рінтаро, який тупо витріщався на полиці, то виразно зітхнула.

— Схоже, тобі взагалі байдуже до світу. Життя хікікомо-рі тебе влаштовує, га? У тебе все гаразд?

Рінтаро стенив плечима. Сайо насупилася й обернулася до Акіби.

— А ти чого тут вештаєшся? Тебе шукають у баскетбольному клубі.

Вона розвернулася й вилетіла з книгарні.

Сайо геть не боялася прямолінійності зі старшим хлопцем. Це було цілком у її стилі: так вона виявляла турботу. І за це Рінтаро її обожнював.

— Ваша староста завжди така цілеспрямована, — зауважив Акіба. — Напевне, почуває відповідальність за тебе. Вона ж не мусила приносити тобі домашку...

І хоча Сайо жила неподалік, Рінтаро зрозумів, що їй, мабуть, не надто приємно було відхилитися від маршруту такої холодної пори, що аж пара з рота йшла.

— Можеш забрати їх за 6000 єн, — сказав Рінтаро, нарешті підводячись. Акіба звів брову догори.

— Щось задорого як для остаточного розпродажу.

— Мінус десять відсотків. Більше дати не можу. Ти ж купуєш літературні шедеври.

— Типовий Нацукі, — сміючись, мовив Акіба. Він витягнув із гаманця кілька банкнот і забрав із каси свій шарф та рукавиці. Перекидаючи сумку через плече, додав:

— Приходь завтра до школи.

І з фірмовою бадьорою усмішкою вийшов із книгарні.

«Книги Нацукі» огорнула тиша. За дверима відсвічувало червоним призахідне небо. У кутку починав підвивати обігрівач, у якому майже закінчився гас.

Час іти нагору, готувати вечерю. Навіть коли дідो був живий, вечеря належала до обов'язків Рінтаро, тож його це не обтяжувало.

Та він залишився стояти, втупившись у вхідні двері.

Сонце пірнуло за горизонт, обігрівач загаснув, і книгарня стала заповнюватися холодним повітрям. Але Рінтаро так і не зрушив з місця.



## ПЕРШИЙ ЛАБІРИНТ: ТОЙ, ХТО УВ'ЯЗНЮЄ КНИЖКИ

«**К**ниги Нацуки» — це крихітний магазинчик, схований на одній із вуличок старої частини міста. І мав він дуже цікаве планування.

Від переднього входу у крамничку до заднього вів суцільний довгий прохід. По обидва боки, аж до самісінької стелі, височіли полиці, повністю забиті книжками. Над головою висіли ретролампи, їхнє м'яке світло відбивалося від лакованої дерев'яної підлоги.

Десь посередині проходу стояв звичайний дерев'яний стіл, за яким оформляли покупки, й, окрім нього та ще кількох дерев'яних стільців, у книгарні не було ані меблів, ані оздоблення. У кінці зали прохід упирався в стіну, обшиту необробленим деревом, та якщо входить у книгарню за денного світла, то складалося враження, що приміщення значно глибше, ніж насправді. Прохід, оточений книжковими стелажками, видавався нескінченним і ніби зникав у темряві.

Образ діда, що мовчки читає книжку під лампою за столиком, був випалений у пам'яті Рінтаро; його лінії промальовані просто, але дбайливо, мов олійна картина великого майстра.

«Книжки мають величезну силу».

Це була дідова мантра.

Правду кажучи, старий не був балакуном, але коли йшлося про книжки, він умить пожвавлювався. Його вузькі очі зіщулювалися в усмішці, а слова злітали з уст із запалом.

«Це — вічні історії, такі сильні, що пережили не одне століття. Читай багато таких книжок, і вони стануть тобі друзями. Вони надихатимуть і підтримуватимуть тебе».

Рінтаро втупився поглядом у книжкові стіни крихітної книгарні. На їхніх полицях не було сучасних бестселерів, популярної манґи чи журналів. Цими днями книжки вже й не продавалися так, як колись. Завсідні покупці часто тривожилися, як «Книгам Нацукі» вижити, але кволий старий книгар лише кивав і кидав коротке «дякую». На викладці біля вхідних дверей стояло повне зібрання текстів Ніцше і зачитані збірки творів Томаса Стернза Еліота.

Цей простір, що його створив дід, був ідеальним сховком для хлопця, який цурався людей. Рінтаро, який так і не став «своїм» у школі, узяв за звичку приходити сюди й занурюватись у читання, пожадливо хапаючи все, що стояло на полицях.

Інакше кажучи, це був безпечний простір Рінтаро, місце, де він знаходив прихисток від зовнішнього світу. І от за кілька днів йому доведеться покинути «Книги Нацукі» назавжди.

— Діду, це якось неправильно, — прошепотів він.

Тієї миті старомодний дзвоник, що висів над вхідними дверима, повернув хлопця до реальності. Зазвичай цей звук означав, що в книгарню входить відвідувач, але на дверях висіла табличка «Зачинено». Надворі вже сіло сонце, і за скляними дверима не було нічого, крім темряви. Акіба, здавалося, щойно пішов, але насправді минуло чимало часу.

Рінтаро вирішив, що дзеленькіт — то витвір його уяви, і продовжив розглядати полиці.